



רון עלולה לפגוע בסיכוייהן של נשים אחרות במירוץ.
 מטעם מי הן נשלחו? לא ברקתי, לא יודעת.
 האם נפגעת? כן ולא. מובן שברגע הראשון — כן, כעצם, אם את פועלת במשך שנים עם אנשים, אינך צריכה להיעלב. באופן אישי, בלעתי את הרוק. חברים שלי עשו בדיקה — לא מדי עית — כשטח. הם גילו שאנשים רבים במרכזות מתכוונים להצביע הפעם

„אשה“? למעשה, לכל פוליטיקאית יש פיצול-אישיות מאוד קשה: מצד אחד אני כמו גבר — חייבת להתמודד במיגרש הכללי וצריכה להוכיח שאני אפילו טובה יותר מגבר. מצד שני, אם אני לא נכנסת למישבצת של „אשה“ — אז אני לא בסדר.
 המחקרים הראו שדווקא ההתמקדות של נשים באירגונים נשים כמו ויצ"ו, נעמ"ת, מנעה מהן להתקדם. לגברים זה היה נוה: הם טיפלו בדברים החשובים,



ז'ימי מנשה, תלמידה

רחל בהלוויית בעלה

אלמלא זה היה יוסקה, לא הייתי מתחתנתו.

בעד כמה נשים, ושיש שינוי בגישה כלפי נשים בפוליטיקה.

ואילו הנשים — בשוליים. גם לנשים זה היה נוה — לפחות היה להן אפק לפעולה.

ההחלטה לשוב

למירוץ: „ליבנת“

זה מביך יותר!

אחד מהחברים שלי בתל-אביב אמר לי כמפורש שהוא ברק וברק, ושאני לא פוגעת בסיכויה של שום אשה אחרת (המדובר בלימור ליבנת ובמרים תעסה-גלור). החלטתי שהפעם עלי להתמודד!

היו פניות אלי, אחרי פרישתי, מה צפון, מהדרום. אנשים הבטיחו לי, אי שית, שבאיוורם שלהם יצביעו בעד יותר מאשה אחת. אני מרגישה, שדווקא בגללי הנושא של הנשים קיבל חשיפה מוגברת.

האם ניתן לראות בנסיגה-שיבה למירוץ תרגיל מבריק? איך? כולם דורו קא חושבים שהפסדתי מיוון נקודות בכך שאני מאחרת במירוץ. יש תהליך במפלגה — זה כבר נכנס ממש לאינרציה — שאתה חייב להבטיח, לבקש

החלטתי שאני יכולה לרוץ, מפני בית דמוקרטי: לא עושים הצבעות, אבל שיתוח. הבנות מאוד מעורבות: הגדולה היא בת 14 וחצי, מאוד מגובשת כדי עותיה על זכויות-הפרט, שוויון בין נשים לגברים. הקטנה בת 12.

ואו באה ההחלטה לסגת... מתי נסוגי תי בעבר? לא נלחמתי על תפקיד היועצ צת למעמדה-אשה במישרד ראשי הממשלה? בחיך! לא הייתי הולכת על זה שמעתי על מועמדותי כשהייתי בלונדרון, ואילו היו שואלים אותי — לא הייתי נענית. מה, הייתי מוותרת על תפקידי בהוצאת-ספרים בשביל זה?

ההחלטה לסגת

מהמירוץ: „בלעת“

את הרוק...“

זי אלי פניות של נשים רבות שט ענו, שכניסתי למירוץ ברגע האחר

רחל ויוסף קרמרמן בתחנתם (1967)

אח הבנד הראשון שלי, שלא היה תפור משאריות. קיבלתי בניל 131

דודה אחת ניצלה, וחיתה בסיני. כל חיי גדלתי עם הידיעה שאין לי מישה פחה. הייתי מנודה תקופות מסוימות, מפני שאבי היה במחתרת. פתאום, כש התחנתתי עם יוסקה, היתה לי מישה פחה. ליוסקה היתה מישפחה גדולה, מאוד גדולה. עד עצם היום הזה הם מישפחה עכורי, תומכים בי לאורך כל הדרך.

יוסקה נפטר פתאום. הוא קיבל הת-קריב. לא היו לו התקפים קודמים. זה קרה במסיבה שאני אירגנתי. מכיוון שאני גרה בתוך המעוז המישפחתי (כאותו הבית שבו גרה רחל גרים גם הוריה ואחותה), לא היתה לי הרגשה של ברידות לרגע.

גם במערכת-היחסים עם יוסקה היי תי עצמאית. אמנם, כשהילדות היו קט נות, הפסקתי לעבוד — רק למרת. כל-יך חייתי לילדות האלה... כשזה קורה בגיל מאוד יותר, רוצים לחוות את האודות עד הסוף. זאת תקופה מאו שרת מאוד בעיניי, עד היום.

לחצים להתחתן שוב? אולי דורים, רודות, רבנים... לחצים ממישה? מער לם לא. היו תקופות שהרגשתי דחף להקים מישפחה, אך מהר מאוד הבנתי

לדעתי, הבוחרת הממוצעת של מר-כדורות תצביע בערי. הקשר שלי עם חברות-המרכז הוא מעולה. דווקא יש לי דימוי של אחת מהתכר: אני משתרלת תמיד להתיישב בצד, ולא בשולחן הנשיאות.

בחי הפרטיים? אינני זוכרת מיקרה בולט של חוסר-פירגון — לא מצד נשים ולא מצד גברים.

יוסקה זיל: „הוא הולך להיות בעלי“

יוסקה נפטר לפני שבע שנים. היינו ביחד 15, 16 שנים. אני הייתי אשתו השניה.

היכרנו שנים קודם לכן, מפני שאחיו היה אחי בניתי. במשך שנים היה לי ברור שאתחתן עם יוסקה. לכן תמיד פחדתי ממנו. כשהוא היה מופיע, הייתי עוברת לצד השני של הרחוב. כן, מהפחד, מהידיעה שזה יהיה בעלי.

יום אחד, אני זוכרת, הלכתי עם חברה להלווייה. הוא עמד במרחק-מה מאיתנו. אמרתי לחברתי: „את רואה שם, את השמן ההוא? הוא הולך להיות בעלי“! היא בוודאי חשבה שיצאתי מדעתי.

ומי את האשה שלצידו? שאלה. עניתי: „אשתו“.

זה קרה שלוש שנים לפני שהתחתנו. מי שהיה בעיניי ידע שהנישואין שלו לא יחזיקו מעמד.

יום אחד ישבנו — יוסקה ואני — עם הוריי בהתייעצות מיפלגתית כל-שהי. שינוי היינו מיספנסים. לפתע אמרתי ליוסקה: „תמזין אותי לארוחת-ערב ונפתור את העניין“.

אם אומין אותך לארוחת-ערב, אצי טרך לבקש ממך להתחתן איתי. חשבי על כך עד מחר, ותני לי תשובה...“

נתי. לפעמים את יכולה לפגוש את אותו האדם בתקופות שונות, ובת-קופה אחת זה לא יתאים ואילו בשניה קשה להבין, איך זה לא קרה קודם-לכן. יוסקה היה גיבור חרות ויושבר-ראש מחוז תל-אביב. זה היה תפקיד עם הרבה כוח.

האם אני נמשכת לכוז? לא חושבת. הוא היה אדם מיוחד. הוא סיים חמש-שש פקולטות שונות, היה פעיל מאוד בקרב התעשיינים. היה בורח מתפקי-דים ומכבוד.

האם היה לי חשוב ששנינו הש-תייכנו לאותה המפלגה? אני לא יודעת את זה. היה חשוב, אבל זה היה טבעי, טבעי ונוח. אבל זה בהחלט לא תנאי, או תנאי חשוב. זאת פשוט מע-רכת-יחסים שהתפתחה לשותפות-מל-אה.

כשהתחתנתי עם יוסקה, הייתי בת 29. האם הופעל עלי לחץ להתחתן? האמת היא שלא הרגשתי לחץ. לולא זה היה יוסקה, לא הייתי מתחתנת. רוב מישפחתי ניספתה בשואה: הר-ריו של אבי ואחותו נרצחו בשואה. רק

שיצביעו בעדך. אם לא הספקתי לבוא ולבקש, אז... הרבה מאוד אנשים לא מכירים אותי, למרות שהייתי פעילה בכל ענייני הנשים באופן מאוד אינ-טנסיבי. הכל — מפני שנכנסתי באי-חור.

נורא מתסכל אותי, שאינני מצליחה להגיע לאנשים. בסך-הכל, עברתי במ-שך שנים עבודה קשה מאוד שאין לה פיצוי. הייתי פעילה, מבלי שרצייתי בשום תפקיד בתמורה. את יודעת, למ-של, שבמרחב תל-אביב יש רק אשה אחת (היא עצמה) שהיא חברת מזכיר-רותבתנועה? אין לי אפשרות, אין לי זמן, להעביר לכולם את ה„אני מאמין“ שלי. לא שאני חושבת שאילו הייתי מספיקה, כולם היו בוחרים בי, אבל... האם אני מרגישה במשביריות צד-ננים מצד ליבנת ותעסה-גלור? תשאלו אותן. אני לא חושבת. יש מעט, אבל זה טבעי...“

עם מרים כבר התמודדתי בעבר. האם אני מוטרדת מהיריבות אשה-לאשה? במקרה הספציפי הזה — כן, זה מטרדי אותי.

יש נשים החושבות ששיניתי את מצבן, מפני שנכנסתי מאוחר למירוץ. אני חושבת ששיניתי זאת לטובה. הן, אולי, חושבות אחרת. לימור (ליבנת)? זה מביך יותר, לא מפני שהיא צעירה מתעסה-גלור, אלא מפני שהלכנו ביי-חד. ביקשתי מאנשים שיתמכו בלימור לכנסת, הייתי פעילה במערכת-הבחתי-רות שלה — כל זה עד לרגע ההחלטה שלי לרוץ! אני חושבת שלימור תהיה חברת-כנסת טובה.

האם נשים יצביעו בעדי? מעולם לא הרגשתי אלמנט של קינאה מפני שאני צעירה יותר, נשית, לא מתאימה לרר-מיו של פוליטיקאית. אם התעמקתי בכך? כן, בהקשר של מחקר שנעשה בנעמ"ת. המחקר הוכיח שנשים לא מפרגנות זו לזו.

„אני מאמינה!“

„אני אדם לאומי, עם רגישות לפרט!“ — הצ-הירה רחל קרמרמן, אחרי שחשבה, לבקשתי, מהו בעצם ה„אני מאמין“ שלה.
 ביקשתי מעט יותר פרטים: „הכוונה שלי היא למפעל בתחום שבין הפרט לבין השילטון, לשיפור חיי-הפרט. צריך להביא להרגשה שהפרט הוא השליט!“

אחר-כך עצרה והסתכלה מעט נפחדת: „זה נשמע כזה גדול, לא?“
 „האם את מגדירה את עצמך כקיצונית בתוך חרות?“
 „הסיגנון שלי אינו קיצוני. האמת היא שבתנו-עתי-החרות היונים פרחו מהקן. ההגדרה היותר-נכונה היא: מי יותר סובלני ומי פחות. גם מי שמדבר בניסוח סובלני, עשוי להיות קיצוני. ה-סמר של רובנו הוא אחד — ארץ-ישראל השלמה!“
 „ועמדתך לגבי האינתיפאדה?“
 „לצערי, אני חושבת שזה בא כתוצאה מכך שהערבים הרגישו שישה אי-הסכמה בינינו. ה-יהודים — נגמר הקונסנזוס. יש כמה נקודות רכות



אלי יוסקה, תלמידה

קרמרמן בביתה

„ידעתי שאחתחן איתו“.

שגם מישפחה של שלוש נפשות (רחל ושתי בנותיה) היא מישפחה. האמת היא שגם המישפחה של יגאל גיסי (והמר יגאל בשן, בעלה של מיקה אחותה) וגם המישפחה של גיסי (הנ-שואה לאחיה) הן מישפחות גדולות, ומי-תפקיות כמישפחה עכורי.
 את הרגעים הקשים אני כבר רגילה לעבור לבר, כלי יוסקה, אבל ברגעים היפים — קשה לי מאוד. כיום שבת, כשהבת שלי סיימה את חטיבת-הביי-ניים — זה היה מרגש — היה לי קשה, לבר.